

Bu yazıyı yaklaşık iki ay önce yazmıştım. O sırada olay yeniydi.

ABD’de Las Vegas’ta konser alanı bir kişi tarafından otomatik silahla tarandı, 60 kişi öldü, yaklaşık 500 kişi de yaralandı.

İslam Devleti (İD) olayı hemen üstlendiyse de tutturamadı. ABD polisi ve gizli servisleri eylemi yapan kişinin İD bağlantısı olduğu konusunda ellerinde herhangi bir kanıt bulunmadığını açıkladılar.

Sherlock Holmes’un hangi öyküsünde olduğunu hatırlamadığım şöyle bir belirlemesi vardır: Açıklaması en zor cinayet, nedeni olmayan ya da bulunamayandır.

64 yaşında, zengin ve çevresinde sakin kişiliğiyle tanınan bir adam neden böyle bir şey yaptı?

Kendisi böyle bir eylem yapabilmek için gerekli imkanları bir araya getirebilecek durumdaydı. Zengin ve böylece beş yıldızlı bir otelde konser alanını gören büyük bir odayı bir haftalığına kiralayabiliyor. ABD’de silah satışı serbest ve önceden sabıkası olmadığı için 14 tane yarı otomatik tüfek alabiliyor. Bu ülkede internette satılan bir parçayı ekleyerek yarı otomatiği tam otomatik yapabiliyorsunuz. Yarı otomatik silahlarla on dakikada 60 kişiyi öldürmek mümkün değildir. Gerekli her şey bulunabiliyor, geriye sadece yapacak insan kalıyor.

ABD polisi eylemin çok iyi planlandığını belirtecekti.

AMOK

Engin Erkiner tarafından yazıldı
Çarşamba, 13 Aralık 2017 21:29 -

ABD’de aynı imkana sahip çok sayıda insan vardır ama böyle bir şey yapmazlar.

İnsan tanımadığı 60 kişiyi neden öldürür?

Savaşta da askerler karşı tarafta tanımadıkları askerleri veya sivilleri öldürürler ama bu eylemin açıklaması vardır: savaş.

ABD’deki eylemde ve benzeri başka eylemlerde ise böyle bir açıklama bulunmuyor. Bu kişileri öldürerek kişinin kazanacağı bir şey olmadığı gibi bir başkasına kazanç

sağlaması da söz konusu değildir.

Genellikle erkek, genç ve tek kişi tarafından gerçekleştirilen, mümkün olduğu kadar çok kişiyi öldürmeyi hedefleyen, önceden planlanmış ve genellikle okul, konser salonu ve hastane gibi böyle bir saldırının beklenmediği yerlerde gerçekleştirilen, açık nedeni belli olmayan, eylemcinin kendini öldürmesi ya da polisle çatışmada ölmesiyle sona eren eylemlerle ilgili olarak “amok” isimlendirmesi kullanılır.

Bir kişinin çok sayıda kişiyi öldürmesi zorunlu olarak amok çerçevesinde değerlendirilemez. 2011’de Norveç’te Breivik’in 77 kişiyi öldürmesinin nedeni ırkçılıktır. Eylemden önce sayfalarca yazıyla amacını açıklamıştır. 2009’da askeri bir üste 13 kişinin askeri psikolog Malik Hasan tarafından öldürülmesi de açık bir nedene dayanmaktadır. Hasan, ABD’nin Afganistan’da Müslümanlara karşı savaşması nedeniyle bu eylemi yapmıştır. Kasım ayının başında New York’ta cihatçı bir kişinin 9 kişiyi öldürmesi yanlış olarak amok olarak isimlendirilebilmektedir. Bu eylemin de nedeni vardır.

Amok olarak adlandırılan eylem türü uzun bir geçmişe sahiptir ve ilk olarak ABD ve Avrupa ülkelerinde ortaya çıkmamıştır.

Amok ile ilgili ilk bilgi 1430’da bugünkü Malezya, Taylan ve Miamar’ın bir bölümünü kaplayan

güneydoğu Asya'daki yarımada giden bir iş adamı tarafından Avrupa'ya iletilir. Daha sonra bölgeye giden Portekizli ve Hollandalı sömürgeciler bölge dilinde Amuk olarak adlandırılan değişik bir savaş tarzıyla karşılaşır. Bu eylemde kişi kendisini mümkün olduğu kadar fazla kişiyle birlikte öldürmektedir. Amuk bir eylem tarzı olarak bölgede eskiden beri bulunmaktadır. Yöneticilerin yakın korumaları gibi amuk eylemcileri de “yaşayan ölü” konumundadır. Yöneticilere yönelik bazıları amuk tarzı eylemlerin sık yapıldığı ortamda bu insanlar –eylemci de korumalar da- uzak olmayan bir gelecekte ölecektir.

Amuk eylemi kişinin onur duygusuyla ilgilidir ve eylemci ölümünden sonra düzenli olarak anılmaktadır.

Daha önce köle yapılmaya karşı düzenlenen Amuk daha sonra sömürgecilere yönelir. Kıyılardaki yerleşim birimlerini kolayca işgal eden sömürgeciler ülke içlerine ilerledikçe zorlanırlar. Bunun nedenlerinden birisi de ilk kez karşılaştıkları amuk tarzı eylemdir. Eylemciler erkektir ve o dönemde bölgede çoğunlukla Müslümanlar yaşamaktadır.

Avrupalılar tarafından adı amok olarak değiştirilen bu eylem başlangıçta ilkel bir savaş tekniği olarak ve uyuşturucu etkisi altında yapılmış olarak değerlendirilir. Amok eylemcisi ölmeyi hedeflemektedir ve öldürecekleri arasında kadın ve çocukların bulunmasını da dikkate almamaktadır.

19. yüzyıl ortalarında Amok Avrupalılar için uzaktaki bir olgudur değerlendirilmesi de “savaş tekniği”nden “patolojik bir durum”a doğru değişir. Amok bölge halkının ilkelliğinden kaynaklanan ve hastalıklı psikolojiye dayanan bir eylem olarak görülür.

Amok'un toplumsal çerçevede incelenmesi gerektiği daha sonra ortaya çıkar. Sömürgeciyle karşılaşan her toplumda amok türü eylem bulunmamaktadır.

Amok 20. yüzyılda Avrupa ve ABD'ye gelir. Almanya'daki ilk eylem 1913'te Bremen'de gerçekleşir. Amok'a yönelik ilgi uzaktaki ülkelerden içeriye yönelir.

Las Vegas'taki eyleme kadar ölü sayıları değişen ve birbirinden farklı kişiler tarafından

gerçekleştirilen amok eylemleri söz konusudur. Bunların bir bölümü –özellikle ABD’de- okullarda gerçekleşir. Bir öğrenci intihar edinceye veya öldürülünceye kadar okuldaki öğrencileri ve öğretmenleri öldürür.

Amok eylemcilerinin ortak özellikler taşıdıkları söylenemez. Genellikle genç ve erkektirler ama Las Vegas’taki gibi yaşı ileri kişiler de çıkabilir. Belki de tek ortak özellikleri çevrelerinde dikkat çekmeyen sakin tipler olarak tanınmalarıdır. Eylemciyi tanıyanlar bu nedenle çok şaşırırlar. Eylemcilerin tümünün iyi bir “çifte hayat” sürdürdükleri söylenebilir. Kimse onlardan böyle bir davranış beklememiştir.

Amok bireysel bir eylemdir ve bu nedenle de önceden tahmin edilmesi neredeyse mümkün değildir. Kişi kararını verir, planını yapar, hazırlanır ve eylemi gerçekleştirir. Neden böyle yaptığı konusunda ancak tahmin yürütülebilir ve bazen –Las Vegas örneğinde olduğu gibi- bunu yapmak bile zordur.

Konuyla ilgili yapılan araştırmalar ve yazılan kitaplarda amok’un nasıl önlenebileceği temel konudur. Amok bireyin sosyalizasyonla kazandığı değerlerden sıyrılması, toplumsal denetimden çıkmasıdır. Araştırmalarda toplumsal denetimin kesintisiz olarak nasıl sağlanabileceği konusunda görüşler geliştirilir. Bu konuda lise, üniversite ve bürolarda farklı uygulamalar geliştirilebilir ama bunların dışında etkili olabilecek önlemler almak neredeyse imkansız gibidir. Kişinin ölmeye ve bunu yaparken de olabildiğince fazla sayıda genellikle tanımadığı insanları öldürmeye karar vermesini, bunun için hazırlanmasını önceden fark etmek, bireysel hayat tarzının ön planda olduğu toplumlarda neredeyse imkansızdır. Geniş bir akraba çevresinde yaşayan insanlar da şu veya bu sorun nedeniyle akrabalarının bir bölümünü öldürebilirler ama bu eylem amok kapsamında değerlendirilemez.

Amok’a karşı en iyi önlem silaha ulaşmanın zorlaştırılması gibi görünüyor. Silah lobisinin gücü nedeniyle bu önlemin ABD’de uygulanması mümkün değildir ama başka ülkelerde uygulanmaktadır. Avrupa ülkelerinde belki de hiçbir zaman bulamayacağımız nedenlerle amok eylemine girecek kişiler vardır ama gerekli silahlara ulaşmaları zordur.

Amokla ilgili değişik sosyolojik değerlendirmeler bulunuyor. Bir değerlendirmeye göre sorun, nedensellik ilişkisinin kaybolmasıdır. Amok’ta “neden” sorusunun cevabı genellikle bulunamaz. Bir başka teoriye göre amok kişinin kendisini kendisine ispatıdır. Kişi bu eylemle hayat üzerindeki gücünü göstermektedir. Kendi hayatının sona ermesi kendi elinde olduğu gibi, aynı durum başka insanlar için de söz konusudur.

AMOK

Engin Erkiner tarafından yazıldı
Çarşamba, 13 Aralık 2017 21:29 -

Amok eylemcisinin genel tipolojisi bulunmamakla birlikte Amok için en kısa tanım olarak, nedeni bilinemeyen bireysel eylem denilebilir. Kişinin kendisine göre nedeni mutlaka vardır ama bunu hayatını ve ilişkilerini inceleyerek bulmak neredeyse mümkün değildir. Amok ne yapacağı hesaplanamayan birey çerçevesinde kalır.

Kaynaklar

M., GENSTER: Gewalt ohne Grund, Velbrück Wissenschaft, 2016.

J., AHRENS: Die unfassbare Tat-Gesellschaft und Amok: Campus, 2017.